

Az újpesti Wolfnerek három nemzedéke

Az első generáció

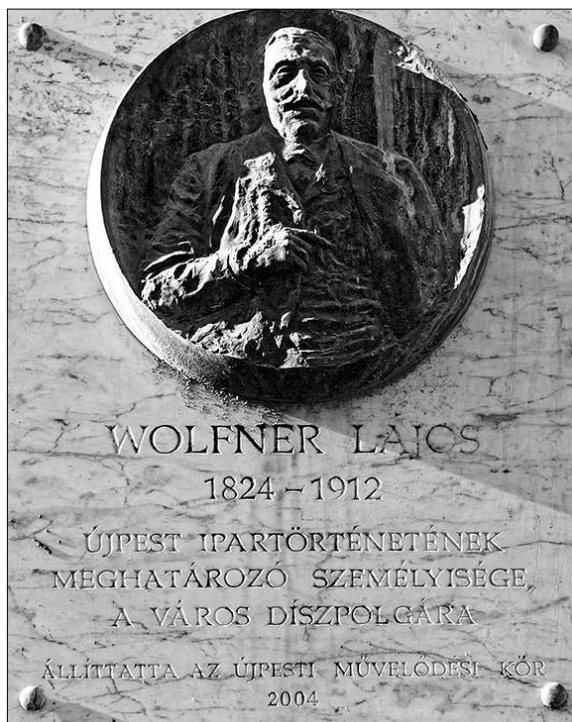
A Wolfner család nevével fémjelzett bőrgyár története az 1840-es évektől kezdve egy évszázadot ível át, a szerény egyéni cég alapításától a nagyvállalat 1948. évi államosításáig. Az újpesti gyár az egymást követő három nemzedék szakmai hozzáértésének, lankadatlan szorgalmának és kiváló üzleti érzékének köszönheti rendkívüli sikereit.

A gyáralapítók ismerték és ápolták a magyar bőrfeldolgozás sok évszázados hagyományait, de megérezve az új idők új szavát, nem féltek a modernizálástól, a gépesítéstől, a nagyüzemi termelésre való áttéréstől. Az első nemzedék jó érzékel találta meg a főváros közelségében lévő telephelyet Újpesten, amelynek fejlődésével a gyár története szorosan egybeforrt. A család több tagja vállalt Újpesten, illetve a bőripari szakma köz-

életében fontos funkciókat. A második, majd főként a harmadik generáció már a magyar ipar fokozatosan bővülő külkereskedelmi világhálózatának kialakításában járt az élen.

A gyáros dinasztia kiemelkedő tagjai sokáig nem szűkölködtek elismerésekben: díszpolgárság, nemesi cím, majd az egyik ágon bárói rang – az Újpesthez mindvégig hűséges Wolfnerek így kerültek fokról fokra az ország legnagyobb vagyonnal bíró gazdasági elitjébe. A XX. század közepén azonban a családtagok üldöztetése, a holokauszt, majd az államosítás véglegesen lezárta a bámulatos sikereket hozó korszakot.

Háromrészes sorozatunkban a Wolfner család három generációját mutatjuk be. Az alapító atyák után a figyelmünk fókuszát főleg azokra irányítjuk, akik az újpesti üzemet nemcsak az ország egyik gyároriásává, de nemzetközileg is ismert és elismert vállalatává tették.*



Wolfner Lajos emléktáblája Újpesten (A szerző felvétele)

Az első generáció

Wolfner Gyula nem egyedül települt át Csehországból Újpestre; két bátyja, Náthán és Zsigmond, majd öccse, Lajos is követte őt. A családnevükön soha nem változtattak, de egy idő után a keresztnévüket magyaros formában használták. Szüleiknek, Joseph Wolfnernek és Rosa Günsbergnek négy fia és két leánya született a csehországi Netraschitz-ban (Nedražice).

A források alapján az elsőszülött Náthán 1806-tól 1877-ig élt, felesége Rosa Wittelshofer volt. Az 1812-es születésű Zsigmond, a Wolfner-féle fakereskedő cég vezetője, 70 éves korában hunyt el. Feleségével, Pfeifer Annával (Nanett-tel) együtt a Salgótarjáni úti zsidó temető V. parcellájában temették el őket. Regina 1817-ben, Terezia néhány évvel később született, Reginának hat, Tereziának két gyermeke volt.

A gyáralapító

Az 1814-ben született, hazánkba az 1830-as években bevándorolt Wolfner Gyula 1835 körül telepedett le a későbbi Újpesten. Eleinte gyapjúval és báránybőrrel kereskedett, majd a Duna vizét felhasználva gyapjúmosással is foglalkozott.

Gyula a születési nevén, Julius Wolfnerként jegyeztette be egyéni cégét, a források szerint 1835 és 1841 között. dr. Tóth Béla szerint Gyula és akkori üzlettársa 1840. február 24-én kért engedélyt gyapjúmosó és tímárműhely létesítésére. Az 1840-es kezdés később a gyár hirdetéseiben is megjelent.

A kiegyezés után valóságos alapítási láz tört ki a tehetős üzletemberek között. Nem maradhatott ki ebből a konjunktúrából Wolfner Gyula sem – például aláírási joggal bíró vezetőségi tagja volt az 1867-ben alakult Luiza Gőzmalom Részvénytársulatnak.

Gyula határozott jellemű, erős ember volt, aki számos fontos testület tagjaként sokat tett a szakmáért és más közösségeért. Húsz évnél tovább volt a főváros képviselőtestületének, és még hosszabb ideig a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának a tagja. Ellátta a Pesti Zsidó Hitközség, a Chevra Kadisha, az árvaház és a siketnéma intézet mellett számos további jótékonyági egyesület vezetőségi tagságával járó feladatokat. Följegyezték róla, hogy miként hárított el egy előljáróságra szóló felkérést: ő nem tud beszélni. A tiltakozására a válasz: ez nem tesz semmit! Wolfner Gyula reagálása: van egy másik hibám is, hallgatni sem tudok!

A cégvezetéstől fokozatosan visszavonult gyáros a VII. kerület Károly körút 9. szám alatti lakásán hunyt el 1889. június 9-én. Örök nyughelye bátyja, Náthán mellett van a Salgótarjáni úti zsidó temető IV. parcellájában.

A dinasztia feje, Wolfner Lajos

Az 1824-ben született Lajos Magyarországon tanulta ki a tímármesterséget, majd bátyja újpesti kisüzemében kezdett dolgozni. Az új házjáért és annak függetlenségéért lelkesedő ifjú 1848-ban tizedmagával bevonult a magyar szabadságharc újpesti honvédei közé. Később Újpest közéletében több fontos feladatot töltött be, évtizedeken át az előljáróság tagja volt, 16 évig törvénybíróként működött. A városért

tett elévülhetetlen szolgálataiért Újpest díszpolgárává választották.

A neve olyannyira összeforrt Újpest fejlesztésével, hogy a számára nemesi címet kérő miniszteri előterjesztésben Újpest alapítójaként említették. Lajos érdemeinek elismeréséül 1904-ben kapta meg a család az 'újpesti' nemesi előnevet.

Lajosnak és feleségének, Beimel Károlinának hét gyermeke született: József, Nándor, Ignác, Ilona, Sándor, Tivadar és Gyula – róluk még szó lesz sorozatunk következő részében.

Lajos 1897-ben mondott le fiai javára társági minőségéről és cégjegyzési jogsultságáról. 1912. március 23-án bekövetkezett halálakor a gyártelepen még állt az a kicsi faház, amelyben a Wolfner fivérek elkezdték újpesti tevékenységüket; de barátai szerint legtöbbször azt az érdemkeresztet becsülte, amelyet életmentőként kapott a királytól.

Wolfner Lajos feleségével közös sírban nyugszik a Salgótarjáni úti zsidó temetőben. Sírverse hűen tükrözi személyiségét: „Munkának, szeretetnek bajnoka nyugszik e sírban, / Hosszu életen át' áldás kutfeje volt. / Őt nem a munka, hanem munkáját ő nemesíté / S szerte szerették azt aki szeretni tudott. / Hálás hódolat őrzi nevét családja körében, / S mind aki ismerte, könnyez az emberért.”.

A jótékony gyárosok

A maga korában a Wolfner gyár szokatlanul bőkezű szociális hálóval védte a munkásait. Betegsegélyző pénztár, munkás-segély alap, a tulajdonosok által fizetett balesetbiztosítás, a szegénysorsú munkások ingyenes tűzifával és ebéddel való ellátása – ez mind Gyula és Lajos felelősségteljes vezetői magatartásáról és emberbaráti érzéseiről tanúskodik.

A két fivér rendkívül nagyvonalú volt a jótékonyágban; jövedelmük tekintélyes részét fordították adományozásra. Nagy vagyona tettek szert, de soha nem feledték, hogy szegényen érkeztek Magyarországra.

Végrendeletében Gyula kilenc oldalon keresztül sorolta fel azokat a zsidó és keresztény jótékony egyesületeket, oktatási és kulturális intézményeket, amelyekre feltűnően sokat, összesen 41 ezer forintot hagyományozott. Leghűségesebb munkatársaira és az ápolóira

szintén jelentős összeget hagyott, vagyona fennmaradó részét testvérei leszármazottai között osztotta szét.

Lajos életéből egy szép példa: az újpesti reformátusok, akiknek templomuk még nem volt, hálával emlékeznek Wolfner Lajosra, mert az ő jóvoltából lett megszentelt harangjuk. Az istentiszteleteken sokáig az általa adományozott kis harang szólt, amely 1926-ban került át a „kegyelettel őrzött drága relikviák” közé.

A gyáralapítás utáni első évtizedek

Lajos jogilag 1855. január 1-én lett a „Julius Wolfner et Comp., nyilvános társaság” tagja. A Pesten kelt társasági szerződés szerint az aláírási joggal bíró társtagok: Wolfner Gyula és Wolfner Lajos nagykereskedők, címük: Pest, Országút 48. szám. dr. Tóth közlése szerint Gyula 29 000, Lajos 8 000 forinttal vett részt a cégben, amelynek tevékenysége „mindenfajta bőr, termék vételére és eladására, valamint bőrök gyártására terjed ki”. Lajos a gyártást irányította, a kereskedelmi ügyeket Gyula intézte. A kisüzem fokról fokra vált nagyvállalattá; üzleti kapcsolatai előbb Magyarország egész területére, majd azon túlra is kiterjedtek. Élénk kereskedelemet folytattak például a cári Oroszországgal – erről

tanúskodik a gyár orosz nyelvű felirattal ellátott egyik védjegye.

Termékeinek kifogástalan minősége révén, kormányhatósági engedéllyel a „Wolfner Gyula és társa bőr- és gyapjumasógyáros cég” már az 1880-as évek elején szerepelt „a magyar korona országai egyesített czimerének használatára jogosultak” között.

Sorra vezették be az új gyártási módszereket, eszközöket. 1880-ban újfajta, 6-9 hónapig tartó cserzési eljárásra tértek át, amelynek eredménye, az ún. „ülteteses” cipőtalp ellenálló lett, megfelelt a fokozott igénybevételnek. A gépek rohamos iramú terjedéséből adódó igények kiszolgálására bevezették a gépszíj-gyártást, modernizálták a gyapjúmosást, majd a bőrfestési, a cserzési és más eljárásokat.

1891-ben nagy feltűnést keltett, hogy a Wolfner gyárban, annak is az újonnan létesített hadfelszerelési üzemében alkalmazták az országban először az elektromos erőátvitelt, vagyis a villanyáramot a gépek meghajtására. Az új részleg a honvédség számára állította elő a bőrnemű felszereléseket.

1894-ben tragikus hír kapott szárnyra: három halálos áldozatot és sok sérültet követelő tűzvész pusztított a Wolfner gyárban, megsemmisítve az épületek és a berendezések nagy részét. A hatalmas pusztítás után a gyárat meglepően rövid idő alatt újjáépítették, és sikeresebb lett, mint előtte bármikor. E korszakra cikkünk folytatásában térünk vissza.

(Folytatjuk...)



A Wolfner gyár védjegye orosz felirattal (Központi Védjegy-Értesítő, 1914)

*Publikációnkban az alábbi források mellett főként a saját levéltári, illetve az egykori sajtóban folytatott kutatásokra támaszkodunk. A gyár múltját legelőször és legalaposabban dr. Tóth Béla dolgozta föl „A Wolfner Gyula és Társa Bőr-, Cipő- és Gépszíjgyár Rt. kialakulása és működése” című tanulmányában a Budapesti Bőripari Vállalat történetéről szóló, 1984-ben megjelent kötetben. A Wolfner családdal Hirman László több – például az „Újpest 1907-2007” című kötetben megjelent – publikációjában is foglalkozott. Horváth Hildának a műgyűjtő Wolfner Gyuláról írt tanulmánya a „Múlt és Jövő” 2013. 3. számában jelent meg. A család számos tagja a Salgótarjáni úti temetőben nyugszik, az adatok Tóth Vilmos könyvében olvashatók, számos életrajzi adat az anyakönyveket feldolgozó adatbázisokból származik.